

Апавяданне пра імперыялізм: Экалагічны ўплыў расійскіх прадпрыемстваў на Беларусь

Існуючы нарратыў расійскай каланізацыі Беларусі, дакладней, яе гістарычных тэрыторый, ахоплівае шматлікія стагоддзі. У канцы XVIII стагоддзя Вялікае Княства Літоўскае — ключавое ў паходжанні сучасных Беларусі і Літвы — увайшло ў Расійскую імперыю. У XX стагоддзі Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік пачаў сваё кіраванне, працягнуўшы спадчыну Расейскай імперыі — хоць і з нязначнымі зменамі.

Савецкі час часта характарызуецца голадам, гвалтам і прыгнётам — не толькі ў Беларусі, але і ў любой краіне пад уладай Масквы. На шчасце, гэты раздзел быў завершаны, адкрыўшы перспектыву светлай будучыні. Беларусь аднавіла незалежнасць у 1991 годзе.

Аднак задуманая светлая будучыня не спраўдзілася, як многія спадзяваліся. У пачатку 90-х гадоў назіраліся ўсплеск узроўню злачыннасці, крызіс, выкліканы амаль кардынальнай перабудовай эканамічнай сістэмы, і розныя іншыя праблемы. Занепакоенасць была шырока распаўсюджана сярод грамадства, што зрабіла прыход да ўлады папуліста Лукашэнкі адносна простым. У 1994 годзе ў Рэспубліцы Беларусь адбыліся адзіныя сумленныя прэзідэнцкія выбары.

Лукашэнка паабяцаў вярнуць стабільнасць з мінулага, але гэтае абяцанне выявілася літаральна — вярнуліся гвалт і прыгнёт. Яго настальгія па СССР і фінансавыя складанасці з-за высілкаў па захаванні ўласнага лідэрства зрабілі Беларусь паступова залежнай ад Расіі. Гэтая залежнасць застаецца відавочнай не толькі ў фінансавых пазыках, але і ў павелічэнні ўплыву рускай мовы ў Беларусі і прывядзенні беларускага заканадаўства ў адпаведнасць з расійскімі, сярод іншых фактараў. Адначасова пачасціліся рэпрэсіі, якія падаўлялі апазіцыю, асабліва тую, якая выступала за захаванне беларускасці.

Адназначна тое, што Лукашэнка ў гэтым не адзін. Расія, гісторыя якой глыбока ўкаранілася ў імперыялізме, не хацела так проста адмаўляцца ад кантролю над краінамі, якія доўгі час знаходзіліся пад яе ўладай. Такім чынам, супрацоўніцтва з беларускім дыктатарам аказалася і застаецца вельмі выгадным для Расіі, пазіцыянуючы Лукашэнку не менш чым агентам крывавага «рускага свету».

Аднак вельмі важна падкрэсліць, што расійскі імперыялізм выходзіць за рамкі падаўлення іншых, акрамя рускай, моваў; ён ахоплівае не толькі эканамічную і палітычную залежнасць. Расійскі імперыялізм таксама прымае форму экалагічнай залежнасці, якая вядзе да шкоднага ўздзеяння на прыроду на тэрыторыях, якія знаходзяцца пад яго дзеяннем.

Так, дзякуючы расійскаму фінансаванню ў Беларусі створаны або плануецца да будаўніцтва розныя прадпрыемствы, уздзеянне на прыроду ад якіх лічыцца вельмі значным. Аднак наяўныя механізмы ўплыву на падобныя з'явы, напрыклад, удзел у грамадскіх абмеркаваннях справаздач аб ацэнцы ўздзеяння на навакольнае асяроддзе, часта не даюць вынікаў з-за відавочных недахопаў прававой сістэмы Беларусі. Акрамя таго, эфектыўнасці такіх намаганняў перашкаджае абмежаванасць уладаў Беларусі ў супрацьстаянні ўплыву “вялікага брата”.

У кастрычніку 2023 года Супольнасць чыгуначнікаў Беларусі, апазіцыйны да Лукашэнкі калектыў прафесіяналаў чыгункі, апублікавала варты ўвагі артыкул пад назвай «Экспансія РЖД: Мінск-Сортировочный» (“Экспансія РЖД: Мінск-Сартыравальны”). У артыкуле распавядаецца аб праекце пераносу чыгуначнай станцыі Мінск-Сартыравальны з цяперашняга месца ў горадзе.

Проста кажучы, Мінск-Сартыравальны — гэта найважнейшая грузавая чыгуначная станцыя Мінска, прызначаная для сартавання, пагрузкі і выгрузкі грузаў у цягнікі. Рашэнне аб пераносе станцыі выклікана мноствам прычын, перш за ўсё дзеля адпаведнасці з сучаснымі горадабудаўнічымі прынцыпамі і патрабаваннямі прыродаахоўнай арганізацыі сталіцы. Гэты крок таксама абумоўлены неабходнасцю павышэння эфектыўнасці ў кіраванні важным чыгуначным аб'ектам з разнастайным наборам аперацыйных элементаў. Акрамя таго, працэс датычыцца інтарэсаў чыгуначнікаў, паколькі цяперашнія гарадскія абмежаванні станцыі і яе кампанентаў перашкаджаюць эфектыўнаму развіццю і неабходнай рэканструкцыі.

Нягледзячы на тое, што неабходнасць пераносу станцыі відавочная, узнікае значная праблема. РЖД выступіла з ініцыятывай фінансавання пераносу станцыі Мінск-Сартыравальны з Мінска, матывуючы гэта такімі станоўчымі вынікамі, як «паглыбленне эканамічнай інтэграцыі з Расіяй і рост дзелавой актыўнасці», а таксама «пераарыентацыя чыгуначных грузапатокаў у Рэспубліцы Беларусь з балтыйскага (паўночны) і ўкраінскага (паўднёвы) кірункаў на расійскі (усходні)». Варта адзначыць, што з самага пачатку планавалася перанесці Мінск-Сартыравальны ў Калодзішчы, размешчаныя на чыгуначным накірунку ў бок Расіі — крок, які відавочна адпавядае расійскім інтарэсам.

Якую пагрозу нясуць амбіцыі РЖД? Побач з патэнцыйнай будоўляй знаходзіцца жылы цэнтр “Зялёная гавань”. Першапачаткова рэкламуемы як экалагічны анклаў для гарадскога жыцця, перспектыва захавання яго экалагічнай цэласнасці сумніўная. Чыгунка сама па сабе стварае праблемы, звязаныя з шумам, і, улічваючы дэфіцыт эфектыўнай гукаізаляцыі ў Беларусі, гэта становіцца актуальнай праблемай. Асноўныя перашкоды можна прагназаваць ад рухомых грузавых цягнікоў, у тым ліку аглушальны грукат колаў і праца цеплавозаў (да 120 дБ). Дадатковыя збоі могуць узнікнуць падчас перазапуску, сігналізацыі, галасавога паведамлення, перагрузкі, працы розных транспартных сродкаў і механізмаў.

Акрамя шуму, будаўніцтва грузавой чыгуначнай станцыі стварае разнастайны спектр выкідаў, у тым ліку ад працы рухавікоў з выкарыстаннем паліва, пылу, які ўтвараецца падчас руху адкрытых вагонаў з насыпнымі грузамі, а таксама выкідаў падчас захоўвання і перапампоўкі паліва і іншых наліўных грузаў. Гэты спектр распаўсюджваецца і на працу ацяпляльных катлоў на паліве (у тым ліку і на вугалі). Больш за тое, існуе імавернасць забруджвання павярхоўнага сцёку з тэрыторыі нафтапрадуктамі, узважанымі рэчывамі (уключаючы забруджвальныя рэчывы, якія асядаюць на паверхні, такія як вугальны пыл і пыл грузаў), а таксама сцёку ў выніку аварыйных разліваў (якія могуць уключаць шэраг рэчываў, такія як кіслоты, паліва і іншыя вадкія грузы). Забруджванне зямлі таксама з'яўляецца прадказальнай рызыкай, якая можа ўзнікнуць пры асяданні часціц пылавых грузаў на значнай адлегласці і пры выпадковых разлівах вадкіх грузаў.

Вядома, што станцыя, размешчаная ўжо зараз на тэрыторыі Мінска, даўно стварае экалагічныя праблемы. Аднак перспектыва яе пашырэння ў інтарэсах Расіі выклікае яшчэ большую заклапочанасць. Акрамя таго, перанос станцыі ў Калодзішчы можа пацягнуць за сабой верагодную высечку значнай колькасці дрэў на тэрыторыях, якія прымыкаюць або непасрэдна знаходзяцца на тэрыторыі асабліва ахоўных зон, у тым ліку некалькіх бліжэйшых заказнікаў.

“Омск Карбон Магілёў” — яшчэ адзін прыклад працы расійскіх прадпрыемстваў у Беларусі, які мае экалагічныя наступствы. У 2019 годзе прэс-служба завода ацаніла яго як “рэальны прыклад інтэграцыі дзвюх эканомік — расійскай і беларускай”. Аднак магілёўскія экалагічныя актывісты пастаянна выказваюць занепакоенасць экалагічным уздзеяннем завода.

Прадпрыемства коштам больш за \$121,3 млн створана ў межах свабоднай эканамічнай зоны ў Магілёўскай вобласці, будаўніцтва было пачата ў 2014 годзе. “Омск Карбон Магілёў” размешчаны на ўскраіне абласнога цэнтра, а санітарна-экалагічная зона аб'екта распасціраецца ўсяго ў некалькіх кіламетрах ад некалькіх вялікіх вёсак і гарадоў.

Пратэсты мясцовых жыхароў супраць будаўніцтва і дзейнасці “Омск Карбон Магілёў” пачаліся

прыкладна ў 2016 годзе з-за іх меркавання аб шкодных наступствах вытворчасці. Падчас пробнага запуску ў лістападзе 2018 года мясцовыя былі ўстрыжаныя, бо адбыўся выкід цвёрдых часціц. Чыноўнікі супакойвалі грамадства, запэўніваючы, што ўсё нармальна, быццам перавышэнняў не зафіксавана. Аднак гэты інцыдэнт справакаваў пачатак актыўнай кампаніі сярод жыхароў, у тым ліку збор подпісаў супраць працы аб'екта. Некаторыя нават прапаноўвалі перанесці яго далей ад жылых кварталаў.

Нягледзячы на ​​пастаянны асцярогі мясцовых жыхароў і экалагаў з нагоды патэнцыйнага негатыўнага ўплыву "Омск Карбон Магілёў" на прыроду і здароўе людзей, гэтыя асцярогі не перашкодзілі працэсу будаўніцтва. У кастрычніку 2022 года адбыліся грамадскія абмеркаванні справаздачы аб ацэнцы ўздзеяння на навакольнае асяроддзе для планавага павелічэння вытворчых магутнасцей прадпрыемства. Відавочна, што "Омск Карбон Магілёў" атрымаў дзяржаўны дазвол на пашырэнне. Безумоўна, найбольш хвалюючай інфраструктурай, якая фінансуецца з расійскіх сродкаў у Беларусі, з'яўляецца БелАЭС, ці Беларуска атамная электрастанцыя. Яна складаецца з двух рэактараў сумарнай магутнасцю 2400 МВт і была пабудавана па расійскім праекце. Генеральным падрадчыкам выступіў «Атамбудэкспарт» — падраздзяленне расійскай дзяржкарпарацыі «Расатам».

Размешчаная ў Астравецкім раёне Гродзенскай вобласці, на паўночным захадзе Беларусі, Беларуска атамная электрастанцыя знаходзіцца недалёка ад беларуска-літоўскай мяжы, усяго ў 40 кіламетрах на ўсход ад сталіцы Літвы Вільні. Такое стратэгічнае размяшчэнне выклікае сур'ёзныя заклапочанасці, паколькі Лукашэнка можа выкарыстоўваць яго для аказання ўплыву і патэнцыйнага запалохвання краін ЕС, у прыватнасці Літвы.

БелАЭС пачала выпрацоўку электраэнергіі 3 лістапада 2020 года, нягледзячы на ​​шырокую занепакоенасць бяспекай і адсутнасць дакладных доказаў адносна ступені выканання рэкамендацый, выкладзеных у экспертным аглядзе ЕС і МАГАТЭ ў 2018 годзе. Агляд паказаў шматлікія недахопы, і на сённяшні дзень толькі абмежаваная колькасць рэкамендацый была выканана. Крытыкі БелАЭС сцвярджаюць, што яе існаванне пагражае як людзям, так і прыродзе. Асцярогі ўзмацняюцца актуальнай праблемай распаўсюджвання ядзернай зброі, асабліва на фоне расійскай вайны ва Украіне і збліжэння Лукашэнкі з Расіяй.

У артыкуле не пералічваюцца ўсе прадпрыемствы, якія, па сутнасці, з'яўляюцца інструментамі расійскага ўплыву на Беларусь. Нягледзячы на ​​супраціўленне грамадскасці, гэтыя аб'екты працягваюць сваю дзейнасць, робячы людзей бясільнымі перад абліччам пануючай суседняй імперыі.

Увядзенне санкцый у дачыненні да шматлікіх расійскіх і беларускіх прадпрыемстваў у адказ на поўнамаштабную вайну Расіі ва Украіне не перашкодзіла гэтым арганізацыям працягваць сваю дзейнасць і здолець забяспечыць сабе месцы збыту на рынку. Тым не менш, як маладыя зялёныя, мы павінны аб'яднацца, каб спыніць фінансаванне гвалтоўнай вайны і апраўнай Расійскай імперыі агулам. Калі ласка, уважліва праверце, ці набываюць вашыя краіны тавары, вырабленыя на расійскіх прадпрыемствах і прадпрыемствах, якія фінансуюцца Расіяй, і актыўна выступайце супраць такіх дзеянняў. Толькі агульнымі намаганнямі мы можам падштурхнуць значныя змены.

Паліна Бурко